

Asia: VN/5966/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle vanhemmuuslaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Turun hyvinvointitoimialan perheoikeudellinen yksikkö lausuu kunnioittavasti vanhemmuuslakiluonnoksesta perusteluineen seuraavaa:

Yleisesti uudistuksesta

Isyys- ja äitiyslain yhdistäminen vanhemmuuslaiksi on mielestämme hyvä uudistus, koska silloin vanhemmuuden määräytymistä sääntelevät säännökset ovat samassa laissa. Lakiluonnoksessa on myös huomioitu isyyslain soveltamiskäytännössä esiin tulleita käytännön tarpeita, muun muassa täsmennyksin ja luopumalla 30 päivän peruuttamis- ja kiistämismahdollisuudesta. Lakien yhdistäminen helpottaa lakia soveltavien viranomaisten toimintaa. Lakiluonnoksessa on myös huomioitu erilaiset vanhemmuustilanteet aiempaa paremmin kuten esimerkiksi apilaperheet.

Luopuminen lapsen syntymän jälkeisestä 30 päivän peruuttamis- ja kiistämismahdollisuudesta ja ennakkolisten isyysasiakirjojen siirtäminen suoraan neuvolasta digi- ja väestötietovirastoon selkeyttää isyysprosessia. Ennakollista tunnustamista koskevien asiakirjojen kierrättäminen lastenvalvojan kautta ja selvittämispöytäkirjan laatiminen ei tuo lisäarvoa isyysprosessiin, koska samojen vanhemmuuden vahvistamiselle säädettyjen edellytysten täyttymistä koskevat seikat voidaan tarkistaa digi- ja väestötietovirastossa. Vastaavasti mahdollisten kohtuudella korjattavien epäselvyyksien selvittäminen voidaan hoitaa neuvolan ja digi- ja väestötietoviraston kesken. Selvissä tapauksissa vanhemmuus tulee vahvistetuksi nopeasti lapsen syntymän jälkeen ja syntyvä lapsi on samanarvoisemmassa asemassa avioliitossa syntyneeseen lapseen verrattuna.

Turun perheoikeudellinen yksikkö tuottaa perheoikeudelliset palvelut Kaarinan, Kemiönsaaren, Koski TL:n, Kustavin, Laitilan, Liedon, Marttilan, Maskun, Mynämäen, Naantalin, Nousiaisten, Paimion, Paraisten, Pyhärannan, Pöytyä, Raision, Ruskon, Salon, Sauvon, Someron, Taivassalon, Turun ja Vehmaan asukkaille. Turun perheoikeudellisessa yksikössä ennakollisia isyysasioita oli vuonna 2020 yhteensä 1223 kappaletta, joista ainoastaan kaksi tunnustettiin lastenvalvojan luona ennen lapsen syntymää. Ennakollisia äitiyden tunnustamisia oli yhteensä 9 kappaletta. Ennakollisten isyysasioiden ja äitiysasioiden hoito työllistää Turun perheoikeudellisessa yksikössä eniten toimistosihiteereitä. Siirrosta digi- ja väestötietovirastoon aiheutuvasta työmäärän säästöstä suurin osa kohdistuu toimistosihiteerin työhön, mutta jonkin verran myös lastenvalvojan työhön. Ennakollisten isyyksien siirtyminen neuvolasta suoraan digi- ja väestötietovirastoon vapauttaa toimistohenkilökunnan resursseja muihin tehtäviin. Vastaavasti lastenvalvojan resursseja vapautuu vähäisessä määrin niiden isyysasioiden hoitoon, jotka vaativat selvittämistä.

Käytännössä ennakollisen tunnustamisen peruuttamisia/ kiistämisiä on isyyslain voimaantulon jälkeen 1.1.2016 ollut hyvin vähän Turun perheoikeudellisessa yksikössä. Pidämme hyvänä ratkaisuna sitä, että ennakoita tunnustetun lapsen osalta on samanlainen mahdollisuus saattaa isyys lapsen syntymän jälkeen lastenvalvojan selvitettäväksi kuin aviopuolisoilla.

Joltain osin ehdotetussa laissa ja hallituksen esityksessä on vaikeaselkoisuutta ja osa oikeusohjeista on luettavissa ainoastaan perusteluista, joista tarkemmin alla säännöskohtaisesti. Pidämme tarpeellisena, että näiltä osin säännöksiä täsmennettäisiin.

Pidämme myös tärkeänä, että lakimuutoksen myötä laadittavat vanhemmuusasiakirjat olisivat hyvissä ajoin lastenvalvojen käytettävissä. Isyyslain voimaantulon jälkeen 01/2016 sekä lapsenhuoltolain uudistuksen jälkeen 12/2019 kesti useamman kuukauden ennen kuin asiakirjat olivat asiakastietojärjestelmässä lastenvalvojen käytettävissä. Lomakkeiden täyttäminen THL:n sivuilta ja myöhempi siirtäminen tieto-järjestelmään kuormitti lastenvalvoja ja ruuhkautti työtilannetta.

Lain säännösten osalta lausumme seuraavaa:

2 luku vanhemmuuden selvittäminen

11§ Lastenvalvojan oikeus saada tietoja

11§ selventää lastenvalvojan tiedonsaantioikeutta, koska siirrytään tarpeellisesta tiedosta välttämättömään. Muutettu sanamuoto (tarpeellinen => välttämätön) rajaa aiempaa tiukemmin tilanteet, joissa lastenvalvoja voi tietoja pyytää, mutta toisaalta antaa lastenvalvojalle aiempaa selkeämmän ohjeen ja perusteiden mietittäessä tietopyynnön esittämistä ja samoin selkeämmän perusteen, kun tietopyyntö esitetään, ehkä tiedon antamista epäroivälle tiedon luovuttajalle.

14 § Vanhemmuuden selvittämisen keskeyttäminen

14§ 3 momentin 1) kohta, jossa säädetään, että keskeytetty isyyden selvittäminen voidaan aloittaa uudelleen lastenvalvojan aloitteesta. Tältä osin toivoisimme selkeää määrittelyä, millainen ja miltä taholta tuleva tieto on sellainen, että lastenvalvojan tulisi aloittaa vanhemmuuden selvittäminen uudelleen. Nyt mahdollisia eteen tulevia tilanteita ei ole hallituksen esityksessä määritelty. Asianosaisten oikeusturvan ja kiusa-mielisten tilanteiden kannalta tämän pitäisi olla mielestämme selkeämmin määritelty.

16§ Tunnustamistilaisuuden varaaminen ja kanteen nostaminen

16§ 1 momentissa säädetään lastenvalvojan velvollisuudesta antaa vanhemmalle mahdollisuus tunnustaa vanhemmuutensa, jos oikeusgeneettisen isyystutkimuksen tai muun selvityksen valossa voidaan pitää mahdollisena, että henkilö on lapsen vanhempi. Mielestämme todennäköisyysasteen alentaminen todennäköisestä mahdolliseen ei ole hyvä ratkaisu. Lähtökohtaisesti kaikki miehet, joiden kanssa lastenvalvoja neuvottelee ovat lapsen mahdollisia isiä. Ehdotamme säännöksen sanamuotoa muutettavaksi siten, että sana mahdollinen muutetaan todennäköiseksi. Vaihtoehtoisesti ehdotamme, että käytetään ilmaisua: muun lapsen äidiltä ja mahdolliselta isältä isyyden selvittämisen yhteydessä saadun selvityksen perusteella”. Viimeksi mainitulla varmistetaan se, että tunnustamislauseman vastaanottaminen on mahdollista ainoastaan silloin, kun miehen isyydestä on esitetty muutakin selvitystä kuin mahdollisen isän kertomus.

Oikeustilaa selkeyttävänä uudistuksena pidämme sitä, että 16§:stä ilmenee selkeästi se, että lastenvalvojalle ei ole velvollisuutta ajaa lapsen puolesta kantetta, kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta.

5 luku Vanhemmuuden vahvistaminen Digi- ja väestötietovirastossa

29§ Digi- ja väestötietoviraston toimivalta

29§ 3 momentin kohdassa säädetään, että ”vanhemmuus voidaan vahvistaa, vaikka vanhempi olisi kuollut ennen lapsen syntymää”. Vastaavaa säännöstä ei ole tilanteissa, joissa lapsi on tunnustettu ennen syntymää, syntynyt elävänä, mutta kuollut ennen kuin vanhemmuus on vahvistettu.

Selvyyden vuoksi ehdotetaan pykälään lisättäväksi nyt hallituksen esityksen 19§:n perusteluissa sivulla 49 mainittu, että vanhemmuus voidaan vahvistaa etukäteen annetun tunnustamisen perusteella, jos lapsi syntyy elävänä, vaikka lapsi olisi kuollut ennen vanhemmuuden vahvistamista.

31§ Vanhemmuusasian käsittely ja muutoksenhaku

31§ 1 mom. säädetään seuraavasti: ”Digi- ja väestötietovirasto voi pyytää lastenvalvojaa täydentämään asiakirjoja tai hankkimaan tarpeellista saatavilla olevaa lisäselvitystä”.

Tältä osin esitämme täsmennystä pykälään seuraavasti: mikäli puute koskee sellaista tietoa, jonka Digi- ja väestötietovirasto pystyy viran puolesta selvittämään ja hankkimaan asianosaisilta kuten esimerkiksi äidin siviilisäätytietoja ja äiti on kotoisin valtiosta, josta on kohtuudella saatavissa selvitys äidin siviilisäädystä, kuuluisi asiakirjojen täydentämisvastuu digi- ja väestötietovirastolle.

Mikäli isyys on tunnustettu neuvolassa ennen lapsen syntymää 19§:n mukaisesti ja neuvolassa käy ilmi, että äidin siviilisäätystä ei ole merkitty väestötietojärjestelmään, ohjeistaisi neuvola näissä tilanteissa äidin ottamaan yhteyttä digi- ja väestötietovirastoon. Asian varhaisella hoidolla isyysasia voitaisiin hoitaa neuvolan ja digi- ja väestötietoviraston kesken. Tällöin lainsäädännön tavoite yksinkertaistaa selvissä asioissa isyysprosessia toteutuisi, kun asiakkaita ei ohjattaisi neuvolasta lastenvalvojan luokse sellaisissa tapauksissa, joissa esimerkiksi äidin siviilisäätytieto on ilman kohtuutonta vaivaa saatavissa. Tällöin myöskään vanhemmuuden selvittämistä koskevassa asiassa ei syntyisi sosiaalihuollon asiakkuutta.

Lähteenmäki Sari
Turun kaupunki - Perheoikeudellinen yksikkö